

‘Culturele verweren maken in Nederland geen kans’

Michel Knapen, journalist

Het aantal culturele delicten zal in de toekomst verder toenemen. Welke verweren gaan advocaten voeren om verdachten te verdedigen?

Al meer dan een eeuw vechten twee families een stevige vete uit. Eerst in Koerdistan, nu in Nederland. Steeds opnieuw wordt een dode in de ene clan gewroken met een moord bij de andere familie. ‘Wie het volgende slachtoffer wordt kunnen antropologen met “verwantschapsalgebra” exact uitrekenen’, onthulde hoogleraar Bovenkerk tijdens een voordracht voor alumni van de Universiteit Utrecht. Bovenkerk, van huis uit cultureel antropoloog, is daar hoogleraar Criminologie.

Omdat potentiële slachtoffers nauwelijks kunnen rekenen op bescherming van de politie, zijn antropologen gestart met bemiddelingsopgingen. Bovenkerk noemde daarbij drie opties: een van de families bewegen om verder te emigreren (maar beide families vinden dat de andere maar moet vertrekken). De families kunnen ook worden verzoend door een huwelijk. Maar als de bereidwillige familie een aantrekkelijke bruid aanbiedt en de andere familie met een

oude man op de proppen komt, komt er van een verzoening niets terecht. De derde mogelijkheid is het treffen van een schikking. Eén familie was bereid de strijd op te geven voor honderdduizend euro. Maar wie betaalt dat?

Het moge duidelijk zijn: het strafrecht heeft op eerwraak vooralsnog geen antwoord. Leden van de families zijn overtuigingsdaders die zich niet laten afschrikken door gevangenisstraffen. Maar in een samenleving die steeds multicultu-

reler wordt – nu al is meer dan tien procent van de Nederlandse bevolking allochtoon – zal het aantal cultureel getinte delicten alleen maar toenemen. Pluspunt is, aldus Bovenkerk, dat Nederland zo’n beetje het enige land is waar op de discussie over etniciteit van criminele groepen geen taboe rust.

Uit cijfers blijkt dat niet iedere minderheid dezelfde criminaliteitscores laat zien. Turken gedragen zich doorgaans weinig crimineel: ze zijn weinig geïntegreerd, een delict als diefstal wordt in de eigen cultuur nadrukkelijk afgekeurd en de onderlinge sociale controle is sterk. Marokkaanse jongeren van 16 tot 23 jaar komen vier keer zo vaak in aanraking met Justitie dan Nederlandse jongeren van die leeftijd. Bij Antilliaanse jongeren is dat zelfs vijf keer zo hoog. Marokkanen zijn juist te snel geïntegreerd, denkt Bovenkerk. Ze willen óók merk-kleding, scooters en mobieltjes, en gebruiken illegale methoden om dat te verkrijgen.

Tot slot zijn er nog de cultuurgerelateerde delicten. Getalsmatig zijn deze delicten niet zo hoog, wel kunnen ze intens zijn: bloed- en eerwraak, meisjesbesnijdenis. Surinamers begaan ook delicten vanuit een innerlijke angst voor Winti.

STRAFUITSLUITINGSGRONDEN

Bovenkerk heeft geconstateerd dat advocaten steeds vaker de achtergrond en de cultuur van verdachten aan de orde stellen. Daarbij doen ze



Frank Bovenkerk



Het Dunya festival in Rotterdam, 2003

bijvoorbeeld een beroep op art. 27 IVBPR, dat bepaalt dat minderheden hun eigen cultuur moeten kunnen beleven. Respect voor de andere staat voorop. Neem de Amerikaanse zaak-Chang. Deze Chinees had zijn vrouw betrap op overspel en bracht haar om het leven. Zijn verweer: in China had iedereen mij tegengehouden, in het anonieme New York laat iedereen mij maar gaan. ‘Dergelijke culturele verweren maken in Nederland geen kans’, zegt Bovenkerk.

Wel zullen deze verweren worden verpakt als gebruikelijke straf- en schulduitsluitingsgronden. Bovenkerk noemde er vier waarvan hij verwacht dat ze steeds vaker door advocaten zullen worden ingeroepen. ‘Ik denk dan aan noodweer: ik móést deze daad, onder druk van mijn

gemeenschap, wel begaan. Of psychische overmacht: zonder wraak word je in je gemeenschap niet meer serieus genomen en feitelijk doodverklaard. Het hanteren van ontoerekeningsvatbaarheid – uit culturele overwegingen – ben ik nog niet tegengekomen maar ik voorspel dat dit middel ook zal worden ingezet. Tot slot is er de avas, afwezigheid van alle schuld. Dat zou kunnen opgaan voor mensen die écht niet weten hoe de regels hier zijn.’ Als voorbeeld noemde Bovenkerk het overmaken van geld naar het thuisfront. ‘Dergelijke transacties moeten lopen via het bankwezen, zeker nu in de strijd tegen het terrorisme financiële stromen in de gaten worden gehouden. Veel etnische gemeenschappen doen het anders: via een ingewikkeld stelsel van contactpersonen en

onderlinge verrekeningen komt het geld uiteindelijk op de juiste plaats. Moet je deze mensen direct straffen of eerst uitleggen hoe het hier in Nederland werkt?’

Ook ziet Bovenkerk enkele risico’s in dergelijke verweren. ‘Advocaten gaan een gefixeerd idee van cultuur ontwikkelen. Eerst moet de vraag worden beantwoord wat cultuur precies is en daar houden antropologen zich al zo lang mee bezig. Het gevaar bestaat dat te veel macht in handen komt van enkelen, bijvoorbeeld de imam die uitmaakt wat cultuur is. Ook zul je zien dat verdachten allerlei nieuwe culturelementen gaan introduceren die niet te controleren zijn. Tot slot zullen tegelijkertijd de slachtoffers steeds meer in de kou komen te staan.’

Ewoud Sanders

Hoe worden advocaten in de Nederlandse dagbladen aangehaald? In *NRC Handelsblad* voornamelijk als woordvoerders. Zij krijgen daar zelden rechtstreeks het woord, maar figureren in zinnetjes als ‘Dat heeft zijn advocaat bekendgemaakt’ of ‘volgens advocaat x’. In de *Staatscourant* komen advocaten soms wel zelf aan het woord, zij het niet vaak. Maar als ze dan het woord krijgen, dan schuwt de *Staatscourant* juridisch jargon niet, wat zinnen oplevert met woorden als *cassatie-advocaten*, *civiele cassaties* en *postbusadvocaten*.

Tot nu toe veronderstelde ik dat een en ander in *De Telegraaf* wel eens anders zou kunnen zijn, maar is dat ook zo? Die krant heeft het imago de criminaliteit, en dan met name de spectaculaire criminaliteit, goed te volgen. En waar criminaliteit is, zien we vroeg of laat advocaten opduiken – dat is een wetmatigheid.

Laten we beginnen met de frequentie. In *NRC Handelsblad* kwam het woord *advocaat* in één maand tijd 137 maal voor; in de *Staatscourant*, die veel dunner is, slechts 25 maal. Hoe zit dat bij de wakkerste en grootste krant van Nederland?

In de maand oktober komen wij in *De Telegraaf* 116 maal het woord *advocaat* tegen; in september 122 maal, in augustus 107 keer, in juli (komkommertijd) 132 maal. Om kort te gaan: gemiddeld lijken advocaten in *De Telegraaf* even vaak op te draven als in *NRC Handelsblad*. Weliswaar heeft *De Telegraaf* de naam veel over (spectaculaire) criminaliteit te schrijven, maar dit heeft niet geleid tot een significant hoger aantal vermeldingen van de beroepsgroep die hier veel mee te maken heeft. Voor de goede orde: het is mij bekend dat advocaten niet alleen met strafrecht te maken hebben.

Komen de heren en dames advocaten in *De Telegraaf* nu duidelijk anders aan het woord dan in die andere kranten? Terug naar de maand

oktober. Het eerste wat opvalt als je een maand *De Telegraaf* nazoekt op ‘advocaat’ is dat er een hoop bekende namen de revue passeren. Ik ben niet zo goed thuis in de wereld van de society-advocaten, maar om een paar kun je niet heen. En inderdaad, daar stuiten we op Abraham en Bram Moszkowicz en Gerard Spong en Oscar Hammerstein. En ja hoor, daar hebben we ook Gerard Hamer, Wim en Hans Anker, Nico Meijering, Vincent Kraal en Jan Boone.

Blijven de advocaten in *NRC Handelsblad* nogal eens anoniem (‘Vijf gedetineerden, volgens hun advocaat gesteund door meer dan honderd gevangenen...’), in *De Telegraaf* krijgen ze doorgaans een naam, en

zelfs een voornaam. Zo lezen wij over de juridische verrichtingen in uiteenlopende zaken van R. Baumgardt, Paul Russell, Bernard Tomlow, Bert Kabel, Evert Hingst, H. Koning, F. Donse, Ton Steinz, Hendrik Jan Bos, J. Taekema, R. Verbunt, Cor Helling-

man, Andre Seebregts en ga zo maar door.

Hoe bekend of onbekend al deze mensen zijn weet ik niet – maar ze komen allemaal voor, en wat belangrijker is, ze worden in *De Telegraaf* beduidend vaker aan het woord gelaten dan in een krant als *NRC Handelsblad*. Ik heb ook sterk de indruk dat het allemaal om strafrechtzaken gaat; civielrechtelijke zaken lijken in *De Telegraaf* slechts weinig aandacht te krijgen.

Rest de vraag met welke quotes advocaten *De Telegraaf* halen. Krijgen we hier bedachtzame, weloverwogen mannen en vrouwen te horen, die wikken en wegen en graag nuances aanbrenge(n)? Of is het meer van dik hout zaagt men planken? Menigeen zal hier reeds een voorgevoel over hebben, maar kun je daar wel altijd op vertrouwen? (Wordt vervolgd.)

recht  taal

In de krant (3)